

Казаков Ю. Ю.,
асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД

Анотація. Виокремлено основні етапи становлення правового інституту банківської таємниці на українських землях. Досліджено нормативно-правову базу, яка регулювала збереження тайну внеску, комерційну таємницю, банківську таємницю на теренах Київської Русі, Російської та Австро-Угорської імперій, Української Центральної Ради, СРСР та УРСР. Вказано на важливість дослідження історичного досвіду з метою вдосконалення сучасного національного законодавства про банківську таємницю та захисту клієнтів банку від незаконного й необґрунтованого втручання.

Ключові слова: цивільний процес, банківська таємниця, Київська Русь, Російська імперія, Австро-Угорська імперія, історія України.

Постановка проблеми. Сформованість банківської системи є показником державності та рівня зрілості фінансових відносин у державі. Інститут банківської таємниці з огляду на історичні факти є невід'ємним поняттям від самих банків.

Під тиском бурхливого розвитку економічних відносин і потреби в єдиному підході до розуміння та використанні торгових інструментів в окремий період історії на арену правового регулювання економічних відносин вийшли торгові звичаї, або, як їх ще називають, звичаї ділового обороту, зокрема, звичай збереження в таємниці інформації про внески клієнтів, про стан їх рахунків. Банківські правила та звичаї – це найбільш складні нормативні утворення. Складність їх визначається у тому, що вони формуються під впливом не тільки нормативних розпоряджень, але й суто економічних вимог.

Одним із теоретико-методологічних завдань сучасної доктрини українського права є дослідження формування інституту банківської таємниці на території України, осмислення власно історичного досвіду його розвитку.

Історію становлення інституту банківської таємниці висвітлено у працях Т.А. Андронові, І.А. Безклубого, Ю.Р. Гавдича, Д.О. Гетманцева, А.М. Жукова, Є.В. Карманова, В.Є. Кириченко, В.В. Комарова, О.А. Костюченко, О.С. Самойлової, В.С. Сухарського, А.О. Ткаченко, С.О. Харламової та ін. Разом із тим потребують доопрацювань та узагальнень деякі раніше невідомі сторінки історії розвитку банківської таємниці на українських землях.

Мета статті полягає у дослідженні історії становлення та розвитку інституту банківської таємниці на українських теренах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія формування правового інституту банківської таємниці в Україні є порівняно короткою й розпочинає свій відлік від прийняття першої редакції Закону України (ст. 52) «Про банки і банківську діяльність» 1991 року [1, с. 116].

Однак, якщо бути послідовними, то варто визнати, що витоки формування цього інституту на українських землях мають значно глибшу історію.

Ще за часів Київської Русі існували досить розвинені кредитні відносини, які охоплювали купців Русі й іноземних купців та державну скарбницю [2, с. 18]. Аби уникнути суперечок та обмеження рівня процентів, у збірнику законів «Руська Правда» були статті, які регламентували відповідні положення. Однак згадки про додержання таємниці там ще не містилося.

Україна після скасування 1764 року Гетьманщини політично та фінансово входила до складу Російської та Австро-Угорської імперій [3, с. 23], а згодом – Польщі, Румунії. Ці системи, поглинувши Україну як самостійну державу, визначили подальше становлення її кредитно-фінансових інститутів.

Розвиток інституту банківської таємниці на східних землях України є сенс досліджувати з 1781 року, коли в Санкт-Петербурзі був створений Державний асигнаційний банк. Того самого року були засновані його контори в ряді міст Росії, на території України – у містах Київ та Харків [4, с. 117]. Необхідно відзначити, що в Уставі Державного асигнаційного банку не містилося окремої статті стосовно збереження банківської таємниці [5]. Однак у ст. ст. 64–65 йшлося про грошову винагороду та збереження банком у таємниці відомостей про особу, яка донесе про підробку державних асигнацій.

Розвиток інституту банківської таємниці знаходить своє подальше відображення після відкриття в Росії 17 травня 1817 року Державного комерційного банку відповідно до Указу Олександра I на базі Облікових контор і при реорганізації Державного позикового банку. Державний комерційний банк Указом Олександра II 1860 року був реорганізований у Державний банк. Його контори з'явилися в декількох містах України: в Одесі (1819 р.), Києві (1839 р.), Харкові (1843 р.), відділення в Полтаві (1852 р.). У § 27 Статуту Державного комерційного банку [6] було встановлено, що кожний вкладник міг щодня (винятком були святкові дні) вимагати для ознайомлення Банківські книги для спостереження за станом свого рахунку. Разом із тим зазначалося, що ніхто в жодному разі не мав права вимагати для ознайомлення рахунки та перекази інших осіб. Окремо у § 106 було закріплено, що чиновники банку зобов'язуються зберігати в непорушній таємниці всі рахунки приватних осіб під страхом відсторонення від посади, яку вони обіймали, та притягнення до суду. Таким чином, можна стверджувати, що суттєвий розвиток інституту банківської таємниці на східних та південних українських землях пов'язаний зі створенням Державного комерційного банку Росії.

Подальшого розвитку банківська таємниця набула 1903 року у зв'язку із закріпленням цього поняття у ст. 22 Розділу IV Статуту кредитного (Статут Державного банку) Російської імперії 1903 року. Разом із цим установлювалася відповідальність за розголошення банківської таємниці службовцями банку [7].

Міські громадські банки – забута сторінка історії місцевого самоврядування в Російській імперії. 1862 року після перебудови всієї кредитної системи Російської імперії в ході реформ Олександра II урядом були прийняті на рівні закону нові Поло-

ження про міські громадські банки від 1862 року [8]. У ст. 13 даного Положення передбачалося, що директор та його товариші при вступі на посаду повинні давати письмову обіцянку діяти в усіх справах по совісті, зберігати в таємниці все, що стосується приватних комерційних справ і рахунків, які ввірені банку, і неухильно виконувати покладені на них обов'язки. Всі інші особи, що вступають на службу в банк, зобов'язувалися письмовою обіцянкою зберігати комерційні справи й рахунки в таємниці (ст. 14).

Слідом за установами Державного банку Росії в Україні почали створюватися приватні акціонерні комерційні банки. Багато їх виникло в період так званого «банківського буму» 1864–1873 років. В Україні було створено 10 таких банків, а всього в Росії – 39. Зокрема, свою кредитну діяльність розпочали в 1868 році Київський приватний комерційний банк, Харківський торговельний банк, в 1870 році – Одеський комерційний банк [9], у 1871 році – Київський промисловий банк. Так, у зразкових (примірних) статутах комерційних банків зазначалося, що члени ради й правління, а також усі службовці банку зобов'язані зберігати таємницю в усьому, що стосується ввірених банку приватних та комерційних справ та рахунків [10].

Як зазначає В.В. Шевченко, яка досліджувала розвиток приватного банкірського підприємництва в Одесі (XIX – початок XX ст.), на власників торгово-кредитних установ покладался обов'язок зберігати книги із записами щонайменше десять років [11, с. 117]. Останні могли бути подані до суду, як докази при розгляді комерційних спорів. Проте публічного розголошення інформації, яка містилася в книгах, тим більше такої, що становила безумовну комерційну таємницю, ніхто не мав права вимагати.

У системі російських банків в Україні було 9 філій Селянсько-поземельного банку та 7 філій Дворянського земельного банку [12, с. 258]. Вони видавали селянам позики під заставу землі, яку ті купували. Слід вказати, що у Статутах цих банків не було закріплено окремих положень стосовно банківської таємниці.

Разом із розвитком Державного банку Росії на території Східної України створювалися ощадні каси (із другої половини XVIII ст. до 1917 р.). За новим статутом із 1895 року ощадні каси офіційно почали називатися державними. Статтею 5 розділу V Статуту Кредитного (Статут державних ощадних кас) установлювалося, що державні ощадні каси зберігають усі рахунки за внесками в тайні, розкривають відомості й надають довідки за внесеними та витребуваними внесками, окрім вкладників та їх нащадків, лише особам, які мають право розпоряджатися внесками, а також на вимогу урядової та судової влади [13, с. 1914]. За розголошення цих відомостей іншим особам для службовців установлювалася відповідальність.

Поняття «банківська таємниця» не вживається у Статуті Цивільного судочинства 1864 року [14]. Однак слід зазначити, що на той час уже набуло свого розвитку поняття комерційної таємниці, із якого в подальшому й виділилася банківська таємниця. Під комерційною таємницею наприкінці XIX – на початку XX ст. малися на увазі відомості про фінансово-комерційну діяльність підприємця, зафіксовані в торгових книгах. Законодавством того часу передбачалися ситуації, за яких підприємець зобов'язаний був подавати зазначені відомості при суперечках про спадщину, по торговому товариству й при визнанні судом торгової неспроможності. Комерційна таємниця була об'єктом цивільних прав і регулювалася Статутом Торговим [15] (ст. ст. 681, 697) та Статутом Цивільного судочинства (ст. ст. 445, 449, 450). У проекті Кримінального уложення 1903

року передбачалася відповідальність осіб, що перебувають на службі в торгових підприємствах, винних у розголошенні комерційної таємниці цієї організації, із метою завдання шкоди кредиту господаря підприємства чи отримання майнової вигоди (ст. 545). Цікавим є той факт, що у ст. 140 Основних положень Кримінального судочинства говорилося про те, що для стягнення з посадової особи (наприклад, співробітника банку) винагороди за шкоду й збитки, що були спричинені безпосередньо його діями (наприклад, розкриття тайни внеску), передача його до суду є необхідною тільки в тих випадках, коли ця особа звинувачується в тому, що вона діяла з корисних або якихось інших особистих мотивів; винагорода ж за шкоду та збитки, що були спричинені недбалістю, необачністю або неквапливістю даної особи, стягується в цивільному порядку.

Заощадження приватних осіб у Західній Україні першими розпочали приймати державні окружні каси губернаторства. У 1783 році у Львівському губернаторстві було засновано 18 таких кас. На підставі спеціального привілею 1843 року у Львові започаткувала діяльність Галицька ощадна каса. Її девізом було гасло «Працюй та зберігай». Гарантував вкладникам повернення коштів і процентів із них крайовий сейм.

У Львові були відкриті у 1853 році філії Австрійського національного банку, у 1862 році – Австрійського кредитного банку, у 1865 році – Англо-Австрійського банку. Першими місцевими банками були утворені у 1867 році Галицький іпотечний банк і у 1868 році – Селянський банк (Банк Рустикальний). У 1850 році було створено Крайову касу Буковини. 26 вересня 1858 року крайовий президент Буковини Карл Рот Кірх звернувся до представників великих землевласників, промисловців та інтелігенції з пропозицією про створення Буковинської ощадної каси та заснування гарантійного фонду. Чернівецький магістрат надав капітал у 5 000 форинтів. Через рік, 15 листопада 1859 року, був виданий Указ цісарсько-королівського Міністерства внутрішніх справ (№ 24959) «Про схвалення пропозиції щодо створення ощадної каси», а після консультацій було затверджено Статут Буковинської ощадної каси (11 березня 1860 р.). І тільки у 1879 році було створено організацію об'єднаних кредитних кас Буковини.

Фундаментальна монографія Е. Цольнера вміщує дані про стан ощадно-кредитних кас Австрії [16]. З ініціативи Австро-Угорського держбанку у 1862 році засновується ощадна каса в Стрию, у 1870 році – у Тернополі, у 1875 році – у Самборі, у 1878 році – у Дрогобичі. Враховуючи традиції банківських установ Австрії, всі ощадкаси забезпечували тайну внеску своїх клієнтів.

Події, пов'язані з Першою світовою війною й особливо з Жовтневою революцією, не могли не відбитися на діяльності ощадних кас. Новий уряд прийняв рішення, що внески в ощадних касах на території Російської імперії залишаються недоторканими, незмінними залишаються й відсотки за ними. Однак влада закріплювала за собою право конфіскації накопичень, якщо були сумніви в чесності шляху їх придбання. Саме в цей час з'явилося поняття «нетрудові доходи». Обмеження були накладені й на операції за внесками. Однією з найбільш істотних змін було скасування принципу таємниці внеску, яка була основою діяльності ощадних кас на території Російської імперії. З цього часу й починаються нехтування та ігнорування банківської таємниці, що обумовлено історично сформованою ситуацією в той історичний період.

Після Жовтневої революції у країні разом із зміною суспільно-політичного ладу почали домінувати уявлення про

повну непотрібність і, більше того, шкідливість яких би там не було таємниць у сфері економічної діяльності (крім державних). Становлення національної банківської системи відбувалося в надзвичайно складних умовах, пов'язаних зі змінами конституційних засад. Вони були викликані формуванням у суспільстві негативного ставлення до банківського капіталу, цінних паперів тощо. За часів Гетьманату ці помилки певною мірою було виправлено.

У грудні 1917 року Центральна Рада ухвалила Закон «Про перетворення Київської контори Державного банку Росії на Український державний банк» [17]. Улітку 1918 року було ухвалено Закон «Про затвердження Статуту Українського державного банку й асигнування коштів до його основного капіталу», а 29 вересня 1918 року УЦР проголосила про підготовку законопроекту щодо створення Національного банку України, який мав стати на чолі всіх кредитних установ України.

Термін «банківська таємниця» в законодавстві СРСР не вживався, та в цьому й не було необхідності. Грошові заощадження зберігалися в ощадних касах, які належали державі. Це був крок назад у розвитку інституту банківської таємниці.

В умовах абсолютного контролю держави над економікою, відсутності приватної власності та свободи підприємництва й зламу відповідної банківської системи належна охорона встановлювалася лише для державних секретів. Однак побудова нової соціалістичної економіки зажадала створення банківської системи, яка обслуговувала б інтереси підприємств, установ, організацій і громадян. Тому основи банківської таємниці в цей період часу почали відновлюватися.

До другої половини 60-х років минулого століття Україна не мала власної автономної кредитно-банківської системи. На її території діяли філії Держбанку СРСР, Будбанку СРСР і трудові ощадкаси.

До 1962 року мережа ощадних кас перебувала у відомстві Міністерства фінансів, потім її передали Держбанку СРСР, а у 1987 році у результаті реформи мережу об'єднали в Ощадбанк.

Як зазначає Т.А. Андропова, у СРСР існувала державна монополія на залучення внесків, і керівництво вибирало єдино можливий шлях їх застосування [18]. Залучаючи вкладників, фінансисти СРСР розширювали діяльність ощадкас: у них видавали зарплати й можна було платити за комунальні послуги. Заощадження громадян оформлялися як стаття доходів Держбюджету. Згідно з постановою ЦВК і РНК СРСР «Про принципи побудови кредитної системи» від 15 червня 1927 року [19], Державний банк мав право вимагати від кредитних установ відомості про відкриття кредитів і заборгованість окремих клієнтів, а також про поточні рахунки й внески державних органів. Схожу систему можна спостерігати й у сучасній Україні, у дворівневій банківській системі, яка складається з НБУ та комерційних банків. У свою чергу НБУ, як і Державний банк СРСР, має право вимагати від кредитних установ (комерційних банків) відомості про відкриття кредитів і заборгованість окремих клієнтів, а також про поточні рахунки та інше, тобто відомості, які складають банківську таємницю, але з дотриманням вимог про збереження банківської таємниці. Тобто, держава на відміну від часів СРСР не стає користувачем цієї таємниці.

У радянський період у законодавстві використовувалося поняття «таємниця внеску». Зокрема, у п. 4 Положення про державні трудові ощадні каси від 1925 року зазначалося, що всі рахунки за внесками зберігаються в таємниці від сторонніх осіб, довідки про вкладників і про стан внесків видаються тільки вкладникам, їх законним представникам, а також судовим та

судово-слідчим владним органам у межах кримінальних справ, що знаходяться в їх провадженні. За повідомлення відомостей про вкладників і їхні внески стороннім особам службовці державних трудових ощадних кас притягувалися до кримінальної відповідальності [20].

У Статуті Центрального сільськогосподарського банку Союзу РСР у ст. 22 Розділу III відзначалося, що рахунки за внесками зберігаються в таємниці й довідки про них видаються тільки самим вкладникам або судовим і слідчим органам [21]. Передбачалася кримінальна відповідальність за порушення адміністрацією і співробітниками банку таємниці рахунків за внесками.

У «Положенні про кооперативний кредит» від 1927 року і щодо прийнятих до нього змін установлювалася більш жорстка охорона таємниці внесків (ст. 16) [22].

Згодом Центральний виконавчий комітет і Рада народних комісарів внесли зміни до «Положення про кооперативний кредит» від 18 січня 1927 року, відповідно до яких довідки за внесками клієнтів кредитно-кооперативних товариств могли видаватися судовим і судово-слідчим органам лише в рамках провадження окремих кримінальних справ.

Подальшого розвитку банківська таємниця набула у 1948 році разом із прийняттям змін до Статуту державних трудових ощадних кас. Зазначені зміни цього разу стосувались і цивільного процесу. Згідно зі змінами до Статуту державних трудових ощадних кас від 1948 року відомості про вкладників та інших клієнтів, про здійснені ними операції та стан рахунків за внесками державних трудових ощадних кас зберігали в таємниці [23]. У цьому документі був розширений перелік осіб, які могли запитувати довідки про вкладника й про операції за внесками, а також довідки про інші операції. Крім клієнтів та їх законних представників, право на це мали: суди, органи попереднього слідства й органи дізнання в рамках кримінальних справ, що перебувають у їх провадженні, та справ, по яких відповідно до закону може бути застосована конфіскація майна, а також суди в рамках провадження за цивільними справами, що впливають із кримінальних справ. Також право на отримання доступу до інформації, що складає банківську таємницю, надавалося судам у рамках цивільних справ, що знаходяться у їх провадженні, зокрема справ про стягнення аліментів (за відсутності заробітку або іншого майна, на яке можна звернути стягнення) або про поділ внеску, який є спільним майном подружжя. Довідку видавала та сама ощадна каса, в якій міг зберігатися внесок на ім'я відповідача. Якщо в суду були відсутні відомості про місцезнаходження внеску, то розшук його ощадними касами не провадився. У Статуті державних трудових ощадних кас закріплювалося, що ніяким іншим органам ощадні каси таких довідок не видають.

У 1961 році були прийняті Основи цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік [24]. До Основ 1961 року була включена окрема стаття 87, яка містила правила щодо внесків громадян у кредитних установах (у ЦК УРСР 1963 р. [25] – ст. 384 повторювала текст ст. 87 Основ 1961 р.). Держава гарантувала таємницю внесків, їх збереження й видачу за першою вимогою вкладників. Згідно зі ст. 385 стягнення на вклади громадян у державних трудових ощадних касах і в Державному банку СРСР можуть бути звернені на підставі вироку чи рішення суду, яким задоволено цивільний позов, що впливає з кримінальної справи, рішення суду чи постанови народного судді про стягнення аліментів (за відсутності заробітку або іншого майна, на яке можна звернути стягнення) або рішення суду про поділ вкладу,

який є спільним майном подружжя. Конфіскація вкладів громадян у зазначених кредитних установах може бути проведена на підставі вироку, що набрав законної сили, або винесеної відповідно до закону постанови про конфіскацію майна.

Таким чином, можна стверджувати про окремі зрушення в регулюванні нехай не всіх компонентів банківської таємниці в сучасному їх розумінні, але хоча б внесків у кредитній установі (зокрема, в ощадних касах). Однак слід зазначити, що в ЦК йшлося лише про фізичних осіб.

У ЦПК УРСР 1963 року також не містилося норм, які б окремо регулювали процедуру розкриття таємниці внеску або банківської таємниці.

Порядок розпорядження внесками в державні трудові ощадні каси та в інші кредитні установи визначався їхніми статутами. Зокрема, у той період діяв Статут державних трудових ощадних кас СРСР, затверджений постановою Ради Міністрів СРСР від 20 листопада 1948 року.

У 1977 році приймається новий Статут державних трудових ощадних кас СРСР, який, по суті, нічого нового в охорону таємниці внесків не додає [26]. Статутом державних трудових ощадних кас СРСР від 1977 року таємниця внеску гарантувалася не тільки громадянам, але й організаціям.

Таким чином, можна стверджувати, що правове становище внесків і, зокрема, їх таємниці у СРСР визначалося ЦК, статутами кредитних установ та правилами Міністерства фінансів СРСР.

У 80-х роках ХХ ст. у Радянському Союзі розпочалися процеси, пов'язані з реформуванням як політичної системи, так і економічної. У 1990 році Верховна Рада СРСР ухвалила згідно зі світовою практикою два закони, що регламентували функціонування банківської системи, зокрема системи центрального банку й системи комерційних (ділових) банків: Закон СРСР «Про Державний банк СРСР» і Закон СРСР «Про банки і банківську діяльність». Таким чином, було закладено правову базу створення дворівневої банківської системи, адекватної ринковій економіці. Створення в нашій країні нової банківської системи, адаптованої до ринкових економічних відносин, відразу ж викликало необхідність відродження інституту банківської таємниці.

Можна стверджувати, що в 80-х р. р. ХХ ст. практично в усіх провідних країнах відбувалася активна нормотворча діяльність із закріплення основних засад протидії легалізації незаконних доходів [27]. Уже у 1990 році з'явився перший звіт FATF, який містив програму боротьби з відмивання грошей, відому сьогодні як «Сорок рекомендацій FATF».

Наприкінці 2014 р. світ у черговий раз заговорив про зникнення банківської таємниці. Передумовою до цього стало проведення 29 жовтня 2014 7-го Глобального форуму Організації економічного співробітництва та розвитку, на якому схвалили Стандарти автоматичного обміну інформацією, розроблені Організацією економічного співробітництва та розвитку та Великою двадцяткою.

Україна не залишилась осторонь світових тенденцій. Зокрема, на сьогодні у відповідності до п. 5 ч. 1 ст. 62 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, на його запит щодо фінансових операцій, пов'язаних із фінансовими операціями, що стали об'єктом фінансового моніторингу (аналізу) згідно із законодавством щодо запобігання та протидії легалі-

зації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також учасників зазначених операцій також розкривається банком інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю.

Крім того, Президент України нещодавно підписав закон [28], що дозволяє розкривати банківську таємницю за запитом Міністерства фінансів для перевірки даних, які громадяни надали при оформленні соціальних виплат. Законом № 911-VIII статтю 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» доповнено новою нормою, згідно з якою Мінфіну «на його письмовий запит під час бюджетного процесу з метою проведення верифікації і перевірки достовірності інформації, поданої фізичними особами для нарахування та отримання соціальних виплат, пільг, субсидій, пенсій, заробітних плат, інших виплат, що здійснюються за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів, коштів Пенсійного фонду України та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, та свосчасного і в повному обсязі їх здійснення, надається інформація щодо відкритих на їхнє ім'я рахунків (поточних, кредитних, депозитних тощо), операцій та залишків за ними. У разі нарахування та отримання соціальних виплат, пільг, субсидій, призначених на сім'ю або домогосподарство, інформація надається щодо кожного з членів сім'ї або домогосподарства».

Ясна річ, що всі останні тенденції в законодавчому полі України призводять до значних трансформаційних змін інституту банківської таємниці.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що таємниця торгово-кредитних операцій на українських землях виникла задовго до появи банків і походить від звичаїв ділового обороту, зокрема, звичаю збереження інформації про внески клієнтів про стан їхніх рахунків. У ХІХ столітті інститут банківської таємниці знайшов свій розвиток у нормативних актах, що регулювали діяльність кредитно-банківської системи Російської і Австро-Угорської імперій. Однак слід наголосити на регресі у розвитку інституту банківської таємниці після Жовтневої революції 1917 року. Лише у 80-х роках ХХ століття в Радянському Союзі і в УРСР, зокрема, розпочалося відродження інституту банківської таємниці.

Разом із тим у сучасному світі ставлення до банківської таємниці у контексті активізації боротьби з організованою злочинністю та фінансуванням тероризму змінилося. На сьогодні спрощується доступ держави до інформації про клієнтів та їхні фінанси. Саме тому дуже важливо з огляду на історичний досвід удосконалити законодавство про банківську таємницю в Україні та захистити клієнтів банку від незаконного й необґрунтованого втручання.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон УРСР від 20.03.1991 р. № 872-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 2. – Ст. 281; Гетманцев Д.О. Банківська таємниця: особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право / Д.О. Гетманцев. – К., 2003. – 20 с.
2. Вовчак О.Д. Банківська справа: навч. посіб. / О.Д. Вовчак, Н.М. Рущишин. – Л.: Новий Світ–2000. – 2008. – 560 с.
3. Сухарський В.С. Ощадно-банківська справа / В.С. Сухарський, В.В. Сухарський. – Тернопіль : Астон, 2003. – 464 с.
4. Головацька Н.В. Історія банківської системи України у ХVІІІ–ХХ століттях / Н.В. Головацька // Вісник Нац. банку України. – 2004. – № 5. – С. 116–123.
5. Устав нашего Ассигнационного банка от 23.12.1786 г. [Електронний ресурс] // Полное собрание законов Российской империи.

- Собрание первое / под ред. М.М. Сперанского. – 1830. – Т. 22. – Режим доступу: http://imwerden.de/pdf/polnoe_sobranie_zakonov_tom22_1784-1788_1830.pdf.
6. Устав Государственного коммерческого банка от 07.05.1817 г. [Электронный ресурс] // Полное собрание законов Российской империи. Собрание первое / под ред. М.М. Сперанского. – 1830. – Т. 34. – Режим доступу: http://www.fox-notes.ru/gezetz/pszl_26837_4.jpg.
 7. Устав Государственного банка. [Электронный ресурс] // Полный свод законов Российской империи. – Т. XI, ч. 2. – 770 с. – Режим доступу: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/250/778.html>.
 8. Положение о городских общественных банках. Разд. XI. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.hist.msu.ru/Banks/law/ust_kr/109.jpg.
 9. Дружкова І.С. Кредитно-банківські установи на Півдні України в ХІХ – на початку ХХ ст. (історичний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / І.С. Дружкова. – О., 2004. – 220 с.
 10. Гвирицман М.В. Правовое регулирование банковской тайны / М.В. Гвирицман // Деньги и кредит. – 1992. – № 6. – С. 56–59.
 11. Шевченко В.В. Приватне банкірське підприємництво в Одесі (ХІХ – початок ХХ ст.) : монографія / В.В. Шевченко; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2010. – 266 с.
 12. Історія народного господарства Української РСР : у 3 т. Кн. 4 / гол. ред. І.І. Лукинов [та ін.]. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 1 : Економіка досоціалістичних формацій / відп. ред. Т.І. Дерев'янкін [та ін.]. – 463 с.
 13. Полный свод законов Российской империи : в 2 кн. Кн. 2 / под ред. А.А. Добровольского. – СПб., 1911. – Т. XI, ч. 2. – 1914 с.
 14. Устав гражданского судопроизводства. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/115/2.html>.
 15. Устав Торговый. [Электронный ресурс] // Свод законов Российской империи. – Т. XI, ч. 2. – Режим доступу: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/250/1050.html>.
 16. Цюльнер Е. Історія Австрії / Е. Цюльнер ; пер. з нім. Р. Дубасевич [та ін.]; наук. ред. В. Расевич. – Л. : Літопис, 2001. – 707 с.
 17. Гай-Нижник П.П. Організація та структура українського державного банку у 1918 році / П.П. Гай-Нижник // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 147–154.
 18. Андропова Т.Л. История развития института банковской тайны / Т.Л. Андропова // Актуальные проблемы правоведения. – 2009. – № 1. – С. 127–132.
 19. О принципах построения кредитной системы: постановление ЦИК и СНК от 15.06.1927 г. // Собр. законодательства СССР. – 1927. – № 35. – Ст. 364.
 20. Об утверждении положения о государственных трудовых сберегательных кассах Союза ССР : постановление ЦИК СССР, СНК СССР от 27.11.1925 г. // Собр. законодательства СССР. – 1925. – № 81. – Ст. 612.
 21. Устав Центрального сельскохозяйственного банка Союза ССР : постановление ЦИК СССР, СНК СССР от 15.02.1924 г. // Собр. законодательства СССР. – 1924. – № 19. – Ст. 183.
 22. Положение о кооперативном кредите // Собр. законодательства СССР. – 1927. – № 4. – Ст. 44.
 23. Устав государственных трудовых сберегательных касс : постановление Совета Министров СССР от 20.11.1948 г. // СП СССР. – 1948. – № 7. – Ст. 89.
 24. Основы гражданского законодательства Союза ССР и союзных республик // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1961. – № 50. – Ст. 525.
 25. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. № 1540 VI. [Электронный ресурс] // Офіційний веб-сайт ВР України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1540-06>.
 26. Об утверждении Устава государственных трудовых сберегательных касс СССР : постановление Совмина СССР от 11.07.1977 г. № 623 (ред. от 29.12.1989 г.) // СП СССР. – 1977. – № 21. – Ст. 131.
 27. Кривонос Л.В. Нормативно-правове забезпечення державних механізмів детінізації доходів громадян – визначальний фактор стабільної фінансово-економічної системи України / Л.В. Кривонос // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2014. – № 4. – С. 59–67. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dru_2014_4_13.pdf.
 28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 24.12.2015 № 911-VIII // Урядовий кур'єр. – 16 січ. 2016 р. (№ 9).

Казак Ю. Ю. Становление правового института банковской тайны на украинских землях: исторический обзор

Аннотация. Выделены основные этапы становления правового института банковской тайны на украинских землях. Исследована нормативно-правовая база, которая регулировала сохранение тайны вклада, коммерческую тайну, банковскую тайну на территории Киевской Руси, Российской и Австро-Венгерской империй, Украинской Центральной Рады, СССР и УССР. Указано на важность исследования исторического опыта с целью усовершенствования современного национального законодательства о банковской тайне и защите клиентов банка от незаконного и необоснованного вмешательства.

Ключевые слова: гражданский процесс, банковская тайна, Киевская Русь, Российская империя, Австро-Венгерская империя, история Украины.

Kazakov Yu. Formation of legal institution of banking secrecy in Ukrainian lands: a historical overview

Summary. Thesis there is determined basic stages of legal institution of banking secrecy in Ukrainian lands. Researched legal framework which regulates preservation mystery of payment, trade secrets, banking secrets in territory of Kievan Rus, Russian and Austro-Hungarian empires, Ukrainian Central Rada, Ukrainian SSR and USSR. Specified on historical experience of importance of research to improve modern national legislation on banking secrecy and protect bank customers from illegal and unwarranted intervention.

Key words: civil litigation, banking secrecy, Kievan Rus, Russian Empire, Austro-Hungarian Empire, history of Ukraine.